

'n HOESBREEF

UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

▲ De plek waar begin vorige eeuw de locloods van het Zuiderspoor stond.

Initiatief voor blikvanger langs de Zuiderval

De Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker houdt zich al een tijdje bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden tot plaatsing van een 'landmark' ter herinnering aan de vroegere spoorwegen in Enschede.

Door **Albert Platvoet**

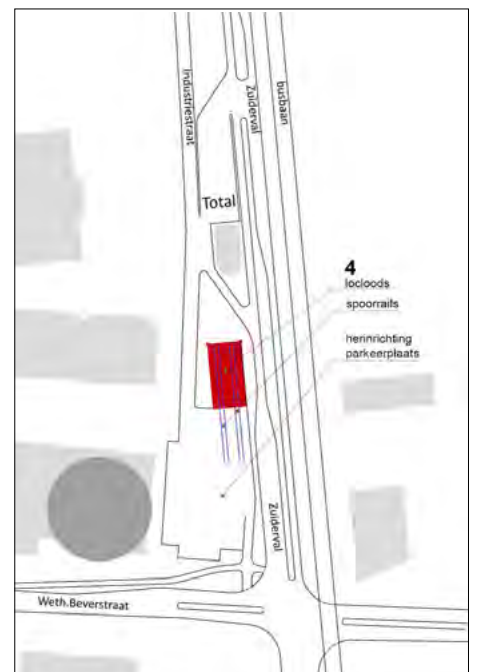
De doelstelling is de bevolking van Enschede met een fysiek voorbeeld kennis te laten nemen van het vroegere omvangrijke goedertransport over het spoor. Enschede was in die tijd in Nederland, buiten de havensteden, de stad met de meeste raccordementen.

We denken aan het oprichten van een glazen overkapping met een kopgevel naar voorbeeld van de vroegere locomotiefloods, waarin een stoomlocomotief op rails is geplaatst.

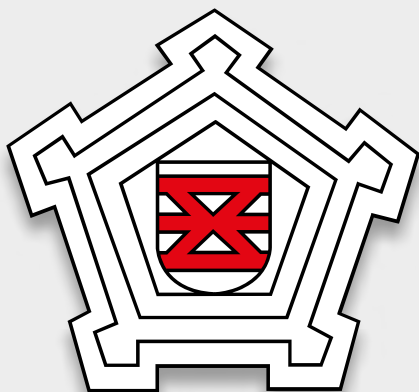
Het model van deze locomotief zou overeen moeten komen met een van de exemplaren die in Enschede-Zuid te zien zijn geweest. Als locatie is voor de Zuiderval gekozen, niet alleen omdat het een van de belangrijkste straten van Enschede is, maar vooral ook omdat daar de plek beschikbaar is en waar begin vorige eeuw ook de locloods van het Zuiderspoor stond, een remise voor vier stoomlocomotieven.

Meer informatie is te vinden via: http://www.zuiderspoor.nl/index_bestanden/Page4008.htm

Voor vragen kunt u contact opnemen met: Albert Platvoet, Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker
E-mail: ap@platvoet.info

▲ De situatie langs de Zuiderval.

'n HOESBREEF

Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker

Gratis interactieve digitale nieuwsbrief
van de Historische Sociëteit.

www.shsel.nl

Redactie

Ilse van Heerwaarden

Wim Corduwener

hoesbreef@gmail.com

Vorige nummers van 'n Hoesbreef
kunt u [hier downloaden](#).

Secretariaat

Gerard Hemelt,

Suze Groeneweglanden 14,

7542 NM Enschede. 06 197 255 77.

secr.shsel@gmail.com

'n Sliepsteen

Contribuanten ontvangen vier keer
per jaar ons historisch blad

'n Sliepsteen. Redactie:

Geert Bekkering, 053 430 06 91

of geertbekkering@shsel.nl

[https://www.facebook.com/
SHSEL/](https://www.facebook.com/SHSEL/)

Onze documentatie is te raadplegen
in Prismare, ruimte 1.07. Roomweg
167 op maandag 10-12 uur en vrijdag
14-16 uur. Contribuanten ontvangen
ons kwartaalblad 'n Sliepsteen.

www.shsel.nl

De Historische Sociëteit Enschede-
Lonneker heeft bij de belastingdienst
de status van culturele ANBI. Dat bete-
kent dat een gift aan de Sociëteit voor
125 procent kan worden afgetrokken
van de inkomstenbelasting en voor
150 procent van de vennootschaps-
belasting.

Een ANBI is een algemeen nut
beogende instelling. Onze Historische
Sociëteit mag zich culturele ANBI
noemen omdat we een instelling zijn
die voor minstens 90 procent actief is
op cultureel gebied.

Zelf doen of aan de politiek overlaten?

Een mooi verslag in Tubantia van
18 maart jl. Een groep geïnteres-
seerde burgers, onder de vlag
van de Historische Sociëteit, die
probeert gezaghebbend en met kennis
van zaken te helpen om de historische
waarden van de stad vast te stellen en
te beschermen. Betrokken leden die op
deze manier invloed organiseren. Het is
een interessante ontwikkeling die hier
zichtbaar wordt. Krantencommentaren
bij de laatste verkiezingen die opnieuw
(en te simpel) de kloof tussen politiek
en kiezers vermelden als een van de
oorzaken.

Intussen gingen hier betrokken inwo-
ners zelf aan de slag. Initiatief nemen om
te helpen vanuit hun beschikbare kennis
over de stad. Ze dragen met gezag bij
aan de beoordeling van de bestaande
bebouwing, die straks mede de basis
vormt voor nieuwe bestemmingsplan-
nen. Onze stad, onze bestemmingsplan-
nen.

Politiek is in wezen niet anders dan het
gezaghebbend maken van keuzes. Zo
leerden we dat bij Staatsrecht. Probleem
lijkt dat 'de politiek' onvoldoende in de
positie is keuzes te maken die breed
aanvaard worden. Het vertrouwen in
de kennis van, en de besluiten door de
politiek neemt af. Daarmee is ook het ge-
zag van een gemeenteraad, en B&W als
uitvoerend orgaan, minder groot. Veel
onvrede (deels terecht, deels onterecht)
die zich vertaalt in nogal wisselende
voorkeuren bij verkiezingen.

Onze inzet vormt een mooie metafoor
voor een ontwikkeling die voor betere
keuzes door 'de politiek' kan zorgen.
Enerzijds dat geïnteresseerde inwo-
ners hun kennis over hun leven en hun
leefomgeving gebruiken kunnen om
invloed uit te oefenen op gemeentelijke
regels. Anderzijds ervoor zorgen dat
besluiten van de gemeenteraad gezag-
hebbender worden en aansluiten bij
de beleving van inwoners waarvoor de
gemeente dingen zegt te doen. Over
het beter betrekken van inwoners bij
hun samenleving wordt veel nagedacht.
Het vraagt een andere houding van de
'boven ons gestelden'. Vertrouwen in de
gecombineerde kennis van de samen-
leving! Daar begint het mee. Bereidheid
om, voordat je besluiten neemt, advies
te vragen in de samenleving. Uitvoering
zo nodig aan te passen. Burgerforums

waarbij ingelote in-
woners zich buigen
over ingewikkelde
dilemma's en met
hun (opgedane)
kennis oplossingen
aandragen. Die dan
ook wel betekenis
moet krijgen in be-
leid! Het lijkt voor de hand liggend. Mooi
dat de Historische Sociëteit al zo werkt.
Een toeslagenaffaire zou, zo werkend,
denk ik niet ontstaan zijn.

Wij nemen en steunen (soms schurende)
initiatieven om de stad mooier te maken
en interessanter, maar altijd vanuit
de wens Enschede te laten zien. Mooi
voorbeeld is de documentaire rond Ds.
Overduin en het bijbehorende boek over
hem en Enschede in oorlog. Een project
dat de aandacht getrokken heeft van
de joodse gemeenschap in Palo Alto in
de V.S., zusterstad van Enschede. Een
onderduikster heeft deze bijzondere en
onderscheidende geschiedenis (rond
de Jodenvervolging in Enschede) daar
gepresenteerd. Deze presentatie is inge-
slagen als een bom! De documentaire is
door Amerikaanse stemacteurs opnieuw
ingesproken en het boek is, iets aangepast
en vertaald, opnieuw uitgebracht:
uniek gewoon. De trotse Sociëteit heeft
mee aan de basis gestaan van deze
documentaire van Willy Berends en Cars
Bijlstra.

Een ander initiatief binnen de Sociëteit
is een project om een 'landmark' te reali-
seren aan de Zuiderval in het kader van
het gemeentelijk project Cromhof. Een
nieuwe 'glazen' locomotiefloods op de
plek waar die loods aan de spoorlijn naar
Ahaus heeft gestaan, met een passende
stoomlocomotief erin. Het Singelfestival
in het Singeljaar 2022. Het bestuur kijkt
ook of met de fotocollages van Henk
Snuverink over Enschede nu en Ensche-
de vroeger een crowdfunding-project
kan worden opgezet, mogelijk voor dit
festival. Dan nog de oude tram die terug
moet naar Enschede. Een onderwijs-
project rond de Canon van Enschede,
waarmee de kennis over onze ontwik-
kelingsgeschiedenis bij kinderen wordt
gebracht.
Om trots op te zijn.

Dick Buursink

Enschedees Vrije Toneel bijna 120 jaar

Het Enschedees Vrije Toneel (EVT), is de oudste amateur-toneelvereniging van Enschede, van Twente, misschien wel van Overijssel of van een nog groter gebied. Het werd opgericht in 1902.

Door de coronapandemie gedwongen tot langer durend pauzeren, besloten we, de twaalf leden van EVT, in april 2020 om ons voorlopig te gaan richten op het opdiepen van onze historie. Er moest immers heel wat archiefmateriaal zijn en de diverse, deels gedigitaliseerde archieven van andere instanties konden ons vast verder helpen om de geschiedenis van onze vereniging te verduidelijken.

Zo zouden we, bij de onmogelijkheid om te repeteren of te spelen, toch een gezamenlijke activiteit hebben die sterk te maken heeft met toneel. Bovendien zou dat, in aanloop naar ons 120-jarig bestaan in 2022, kunnen uitmonden in een alternatieve productie: een herdenkingstentoonstelling, misschien wel een fotoboek, of een geïllustreerd boek over de voorafgaande 120 jaar, een artikel in de regionale pers, een expositie van aankondigingen en affiches, recensies, rekvisieten en kostuums, mogelijk met foto- en videopresentaties van voorstellingen, een overzicht van gespeelde stukken, van oud-leden, regisseurs, eervolle vermeldingen...

Er kwamen toch ook weer ideeën boven over een voorstelling, desnoods een hoorspel of een digitale productie. Het bloed kruipt immers waar het niet gaan kan. Maar de zoektocht naar onze historie liet ons niet los en hield ons het afgelopen jaar aardig 'van de straat'. 'Het project', zoals het in de EVT-mond is gaan heten, heeft ons al veel meer opgeleverd dan we aanvankelijk hadden gedacht. Gaandeweg kregen we nóg meer informatie én belangstelling voor de geschiedenis van EVT in het licht van de

▲ De advertentie is 15 maart 1918 verschenen in *Twentsch Dagblad Tubantia* en *Enschedese Courant*.

sociale en cultuurhistorische context van Enschede en Twente. Onder meer door contact met de SHSEL, de archieven van de regionale pers, maar ook door berichten en verslagen van landelijke instanties en organisaties, werden reeds bekende of veronderstelde invloeden op het verloop van de EVT-historie duidelijker. Feiten en gebeurtenissen liggen inmiddels voor het oprapen. Analyses en 'inzichten' dringen zich daarbij op. Desondanks houden we ons aanbevolen voor uw ideeën hierover en aanvullingen erop.

We vinden het echter van nog veel groter belang om verhalen en anekdo-

▲ De foto is van 19 maart 1937 en verschenen in het tijdschrift "Wij ons werk-
ons leven", jaargang 3, no 7.

tes over voorstellingen, spelers en/of gebeurtenissen van, voor of over EVT te vernemen. Die te kunnen optekenen uit de mond van streekgenoten, misschien familieleden van vroegere spelers, betrokkenen of toeschouwers, zou ons bijzonder helpen. We doen dan ook een dringend beroep op iedereen die een bijdrage meent te kunnen leveren om met ons contact op te nemen.

Informatie kan via de post worden gegeven, of via de telefoon of in een (live) gesprek. Het is vanzelfsprekend dat daarbij anonimiteit van degene die informatie geeft wordt gewaarborgd, indien gewenst.

Dit alles kan direct via het onderstaande postadres van EVT, via e-mail of via het secretariaat van de SHSEL. Daarbij kunt u eventueel een telefoonnummer opgeven waarop u wilt worden teruggebeld of waarop u te bereiken bent om een afspraak te maken. Bij voorbaat onze dank.

Hans Vos namens EVT.
Nieuwe Schoolweg 14,
7514CG Enschede.
E-mail: gerben.westerhof@home.nl

Oude lantaarnpalen nog niet verdwenen

In Tubantia is een artikel verschenen over de oude gietijzeren lantaarnpalen met het wapen van de gemeente Enschede. Deze lantaarns stonden vroeger in verschillende vooroorlogse wijken, maar dreigden te verdwijnen in de periode van de stadsvernieuwing in de zeventiger jaren. Naast de renovatie van de woningen werden daarbij ook de straten opnieuw ingericht.

De gemeentelijke nutsbedrijven wilde van die ouderwetse lantaarnpalen af. Ze waren te lastig te onderhouden en voor de kappen waren geen onderdelen meer te krijgen. Bij de dertiger jaren complexen, zoals in de Laares en Dolphia, vond men die aluminium palen echter niet staan. Bovendien werden de palen met wapen en gemeente Enschede net als de woningen toen al als erfgoed beschouwd. Dus werd besloten ze toch op te knappen en ze te voorzien van een nieuwe kap.

Tubantia meldde kortgeleden dat de gietijzeren palen overal zouden gaan verdwijnen. Maar waar stonden ze nog was de vraag aan de SHSEL? In de woonwijken stonden ze niet meer, maar in de parken vonden onze speurders ze nog terug. Bij de tennisbaan in het Volkspark trof men er één van de fabrikant Nering en Bögel uit Deventer ook één van Odink en Koenderink uit Haaksbergen aan.

Op welke wijze dit product tot stand is gekomen is ook bij navraag vooralsnog onbekend. Wel troffen we bij de parkeerplaats nog een volledig origineel exemplaar met het Enschedese wapen aan. Nu de fabriek van Odink en Koenderink aan de Parallelweg, naast de Museum Buurtspoorweg gaat verdwijnen (het pand is opgekocht door ter Steege)

▲ De naam van ijzergieterij en machinefabriek Nering Bögel staat boven het gemeentewapen van Enschede aangegeven.

▲ De nog complete gietijzeren lantaarnpaal in de bosjes bij Odink en Koenderink in Haaksbergen.

weten we niet wat de toekomst van dit Enschedees cultuurhistorisch erfgoed zal zijn. Enschede let dus op uw zaak!

Jan Astrego

▲ De 100 jaar oude gietijzeren lantaarns verdwijnen uit het straatbeeld maar worden herplaatst in parken, zoals al is gebeurd langs het Blijdensteinpark.

Lonneker Oorlogsverhalen Extra

► Alle abonnees van 'n Sliepsteen hebben het boekje al in de brievenbus aangetroffen: 'Lonneker Oorlogsverhalen Extra', geschreven door Willem Bulter.

Veel partijen hebben samengewerkt om dit cadeautje aan de leden van de Historische Sociëteit mogelijk te maken. Het boekje is gesponsord door de Stichting Jordaan-Van Heek, de Dorpsraad Lonneker en de Lonneker ondernemersvereniging LEV.

Mocht u een extra exemplaar willen aanschaffen, dan kunt u terecht bij boekhandel Broekhuis in Enschede, de Spar-supermarkt in Lonneker of bij de Historische Sociëteit in Prismare (hier alleen op de vrijdagmiddag tussen 14.00 en 16.00 uur). Het boekje van 68 bladzijden kost € 4,95 'Lonneker Oorlogsverhalen Extra' is een supplement bij het boek 'Lonneker Oorlogsverhalen' dat twee jaar geleden verscheen bij de Uitgeverij Twentse Media.

Paasvuren

► Tot teleurstelling van velen zullen er ook dit jaar geen paasvuren ontstoken worden. In 2019 was het de extreme droogte die dat onmogelijk maakte en vorig jaar en ook dit jaar gooit corona roet in het eten.

Op bijgaande foto, gemaakt door Albert Brusse, zien we de trotse bouwers van een paasvuur in 1930. De

locatie is bij de redactie niet bekend.

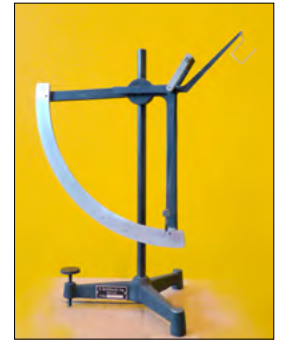
Kunt u meer vertellen over de locatie of de mensen die op de foto staan?

Stuur uw reactie naar Jan Brummer, janbrummer@shsel.nl

Quadrantbalans

► Op de foto ziet u een Quadrantbalans. In zijn studieboek 'De Katoenspinnerij' (1954) omschrijft W.J.G. Naarding, docent aan

de Hogere Textielschool, dit instrument als volgt: 'Met behulp van dit toestel wordt het garenummer direct afgelezen. We meten van een garen een

'lea' af en hangen dit strengetje aan de haak. Een naald verplaatst zich langs de schaalverdeling, waar we onmiddellijk het nummer kunnen aflezen'.

Een aantal zaken zijn mij niet duidelijk. Wat is een lea en in welke maat of grootte werd het garenummer aangegeven? Mogelijk zijn er lezers die het antwoord weten op deze vragen en mij/ons kunnen uitleggen hoe dit instrument werkte.

De op de foto afgebeelde Quadrantbalans staat inmiddels in onze ruimte bij Prismare.

Reacties graag naar:

janbrummer@shsel.nl

Wellenkalk langs de Buurserbeek

Een aanvulling op het stukje van Dick Buursink in het maartnummer van 'n Hoesbreef.

► De door Dick Buursink genoemde wellenkalk is dezelfde als die bij Ratum wordt afgegraven. Het is beter bekend als Muschelkalk en tussen 243-235 Mya als sediment ontstaan. Omdat er vaak golfpatronen (Duits: Wellen) op de splijtstukken te zien zijn, werd het ook wellenkalk genoemd.

In de groeve te Ratum zijn tal van fossielen gevonden en ooit is dat ook gebeurd bij de Haarmühle.

Pootafdrukken van een nieuwe soort werden gevonden en beschreven door Holst, Smit en Veenstra in 1970. Het nieuwe dier kreeg de naam 'Rhynchosauroides haarmuhlensis' toebedeeld. Van dezelfde soort heb ik ooit ook afdrukken gevonden in de Ratumse groeve.

Je kunt via Google wel een plaatje vinden van de pootafdrukken en het dier dat ze achterliet.

Mijn verzoek aan de legerleiding om dit minieme stukje Duitsland te veroveren en bij Nederland te trekken heeft het helaas niet gehaald.

Max Schulte

<https://www.geo.vu.nl/~smit/footsteps/footsteps.htm>

Wandelen bij de Haarmühle

► In deze tijd is het belangrijk om er op uit te gaan in de eigen omgeving. Ik loop zelf veel in het Witte Veen in Buurse. Mooie wandelingen en vanuit de Haarmühle goed aangegeven. De meeste Enschedeërs weten dat wel. Mooie molen, mooi terras (nu helaas dicht maar in de weekends is er wel

een loket open voor koffie, chocolademelk etc.) Waar ik door mijn zoon op gewezen werd is dat links naast de molen naar beneden lopend de Buurserbeek over zichtbaar wellenkalk uit het Trias ons land binnenstroomt. Dit is de enige plek waar dat zichtbaar is omdat de laag grond daar zo dun is

dat het kalkplateau aan de oppervlakte zichtbaar is. Ik was verrast, wist dat niet en denk dat veel mensen dat wel interessant vinden om aan de (klein) kinderen te laten zien. En daarna een stevige wandeling. Veel plezier.

Dick Buursink

▲ Het stuk van Dick Buursink geplaatst in het maartnummer van 'n Hoesbreef.

Verdwenen straten:

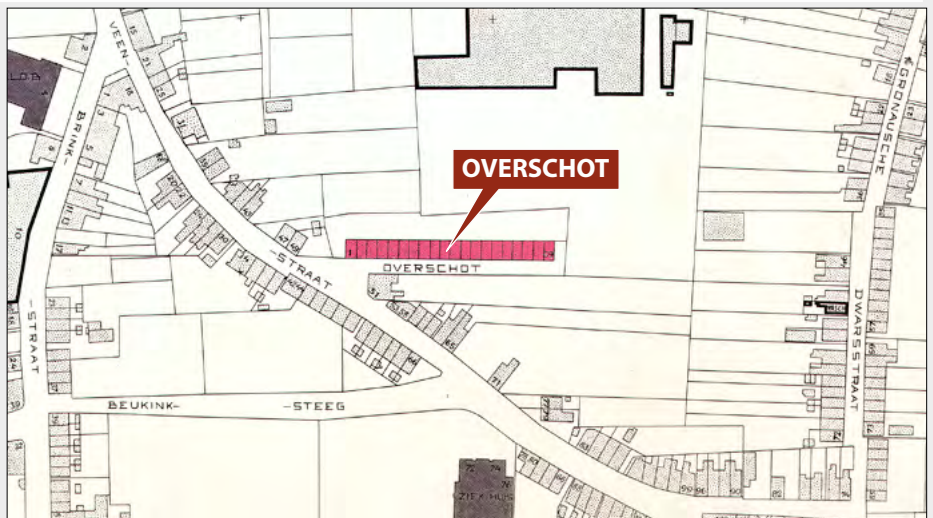
OVERSCHOT

Door **Jan Brummer**
Reacties: janbrummer@shsel.nl

► 't Overschot – 'n Oaverschot
In Slipesteen 145 wordt de geschiedenis van de straten die De Krim vormden beschreven. Het Overschot wordt vaak in één adem met De Krim genoemd. Toen in april 1863 ook nog 18 gespaard gebleven woningen afbrandden werd er naar middelen gezocht om deze zo spoedig mogelijk te herbouwen.
Ook de woningen aan het Overschot werden in hetzelfde jaar gebouwd voor de minder draagkrachtigen in de stad. Deze doodlopende straat liep vanaf de Veenstraat in oostelijke richting en dankt zijn naam aan het overschot van de gelden/giften die Enschede na de brand ontving. Als honderd jaar na de stadsbrand de laatste woning wordt ontruimd en afgebroken komen de straat en straatnaam te vervallen.

Bronnen:

L.A. Stroink – *Stad en Land van Twente* (1962) en J. van Ooyik – *175 jaar straatnamen in Enschede* (1984).

▲ Een uitsnede uit een plattegrond van Enschede uit 1912-1913.

Nieuwe website Nedersaksisch

► Nu de wereld een stuk kleiner is geworden door corona, waarderen we de omgeving om ons heen meer. Want hoe uniek is het dat noordoost Nederland niet alleen zijn eigen Nedersaksische streektaalen heeft, maar ook zijn eigen cultuur, geschiedenis, gebruiken en mentaliteit? Daar moeten we zuinig op zijn en er nog meer mensen van laten genieten. Precies daarvoor is Platform Nedersaksisch opgericht: om te inspireren, te motiveren en te verbinden. Van Groningen tot Twente en van Stellingwerf tot de Achterhoek: in het noorden en oosten van Nederland wordt een unieke taal gesproken: het

Nedersaksisch. Elk gebied heeft zijn eigen varianten, denk aan het Gronings, Stellingwerfs, Drents, Twents, Sallands, Veluws en Achterhoeks. Maar niet alleen deze unieke zelfstandige taal verbindt het noorden en oosten van ons land. Er heerst ook een unieke cultuur, met een rijke geschiedenis.

Het Nedersaksisch leeft in prachtige streektaliedjes, door mooie historische gebouwen, in unieke landschappen en op festivals als de Zwarte Cross. In het Nedersaksische taalgebied heerst een mentaliteit van naoberschap en aanpakken, van omkijken naar elkaar en denken

in mogelijkheden en niet in grenzen. Op de nieuwe website vindt u deze en nog veel meer informatie over het Nedersaksisch en de verschillende taalgebieden. Ook is het een plek waar u zich kunt laten inspireren, netwerken, eigen Nedersaksische projecten kunt promoten, expertise op kunt vragen en de samenwerking kunt zoeken bij het ontplooiën van nieuwe initiatieven die met het Nedersaksisch te maken hebben.

De nieuwe website www.nedersaksisch.com is op 30 maart online gegaan.

Bron: Centrum Groninger Taal & Cultuur

Onbekend maar niet onbemind

Uw reactie graag naar: janbrummer@shsel.nl

▲ *Op de foto boven zien we twee mannen die op grote hoogte naar alle waarschijnlijkheid ramen aan het afkitten zijn. Op de achterzijde van de foto staan alleen de naam van de maker, Henk Brusse, en het jaartal 1965. Mogelijk herkent iemand de straat en de gebouwen op de achtergrond en is daarmee de locatie waar de foto gemaakt is te achterhalen.*

◀ *Op de foto van de dames in de textiel-fabriek in de vorige Hoesbreef zijn geen reacties binnen gekomen. Het heeft er alle schijn van dat de foto niet in Enschede gemaakt is.*

Contactpersonen commissies

[Klik voor meer informatie](#)

► Binnenstadcommissie

Georges Schafraad

E-mail: schafraad@gmail.com

► Boerderijcommissie

Jan Oldenhof

E-mail: boerderijcom@shsel.nl

► Documentatiecentrum

Kor Feringa 053 477 45 95

E-mail: korferinga@shsel.nl

► Foto- en verhalencommissie

Jan Breteler

E-mail: fotoverhalen@shsel.nl

► Monumentencommissie

Nico Buurman

E-mail: monumentencom@shsel.nl

► Loakstenen- en begraafplaatsencommissie

Harry van der Sleen 053 852 24 94

E-mail: loakstenencom@shsel.nl

► PR-commissie

Bart Jansen, 06 3435 45 16

E-mail: jansebart@gmail.com

► Redactie 'n Sliepsteen

Geert Bekkering 053 430 06 91

E-mail: geertbekkering@shsel.nl

► Historische Kring Glanerbrug

Joop Kwakman 053 461 38 53

E-mail:

info@historischekringglanerbrug.eu

► ICT

Tjibbe Knol

E-mail: tjibbeknol@shsel.nl